

OSMANLI DÖNEMİ GİRESUN'DA EĞİTİM ÖĞRETİM*

(Kitap Değerlendirmesi)

Mustafa BAYAR**

Giresun, Fâtih Sultan Mehmet'in 1461 yılında Trabzon'u fethinden sonra Osmanlı idaresine girmiştir. Fetihle birlikte Giresun vilayetinde iskân faaliyetleri başlamış, bu bağlamda eğitim kurumu olarak birçok tekke ve zaviye, sıbyân mektepleri, muallimhâneler ve medreseler imar edilmiştir. Ali Yılmaz tarafından kaleme alınan "Osmanlı Dönemi Giresun'da Eğitim Öğretim" adlı bu çalışma, Osmanlı Devleti zamanında Giresun'da kurulan örgün eğitim kurumlarını incelemektedir. Kitap, 2019 yılında Arı Sanat yayınlarının araştırma-inceleme dizisinden çıkmış olup önsözde de vurgulandığı üzere yazarın 2013 yılında tamamladığı "XIX. Yüzyıldan Cumhuriyete Giresun'da Eğitim ve Öğretim" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Giresun eğitim tarihi açısından önemli olan bu çalışma birinci el kaynaklara dayanmaktadır. Kaynaklar arasında Giresun, Görele, Tirebolu ve Karahisar-ı Şarkî Şer'iyye Sicilleri, Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi Vakıf Defterleri, Hurufât Defterleri, İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Maarif Nezâreti İstatistik ve İhsaiyat Mecmuaları, Nüfus Defterleri, Tapu Tahrir Defterleri yer almaktadır. Yine Vilayet ve Nezâret Salnâmeleri de önemli kaynaklar arasındadır. Müellif, Nezâret-i Maârif-i Umumiyye ile Trabzon ve Sivas Vilayet Salnâmeleri'ne sıklıkla müracaat etmiştir. Ayrıca medreseler, idadiler ve Rüşdiye mekteplerinin bulunduğu yerleşim birimleri yerinde gezilip görülerek arşivlerde kayıtlı olan bilgiler teyit edilmeye çalışılmış, bu bağlamda konuya ilişkin bilgi sahibi olan kişilerin de kaynaklığına başvurulmuştur (s. 15).

Kitap, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında (s. 17-31) konunun kapsamıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca konunun daha iyi anlaşılması için Osmanlı dönemi eğitim kurumları olan sıbyân mektepleri, medreseler, rüşdiyeler, İdâdî mektepleri ve Darü'l Muallimîn hakkında kısa açıklamalar yapılmıştır (s. 18-23). Giriş kısmında çalışmanın amacının Giresun ilinin Osmanlı dönemindeki eğitim potansiyelini tespit etmek şeklinde ifade edilmiştir (s. 18).

ORCID ID: 0000-0002-5191-7922

*Ali YILMAZ, 1. Baskı, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2019, 208 s.

**MEB Öğretmen,

Birinci bölümde (s. 33-117) Giresun merkez ilçe ile Piraziz, Bulancak, Keşap, Dereli idari yönden Giresun kazası içinde değerlendirilerek sıbyân mektepleri, medreseler, ibtidâiler, rüşdiyeler, İdâdiler ve Gayr-i Müslim mektepleri incelenmiştir. İkinci bölümde (s. 119-168) Tirebolu merkez ile Görele, Eynesil, Espiye, Doğankent, Güce, Çanakçı ilçeleri Tirebolu kazası içinde; üçüncü bölümde (s. 169-198) ise Karahisar-ı Şarkî merkez ve köyleri ile Alucra ve Çamoluk kazaları, Karahisar-ı Şarkî kazası içerisinde yukarıdaki mektep sırasına göre incelenmiştir. Bu bölümün sonunda Giresun ili içinde olup da XIX. yüzyıla ulaşamayan medreseler hakkında da bilgi verilmiştir (s. 194-198). Müellif, Giresun'un kazalarını sıralarken günümüzdeki idari yapıyı dikkate aldığı anlaşılmaktadır. Zira Karahisar-ı Şarkî 19.yüzyılın ortalarında Sivas vilayetine dahil edilmiştir. Cumhuriyetin ilk on yılında il statüsüne kavuşan Karahisar-ı Şarkî, ancak 1933 yılında Alucra'yla birlikte Giresun iline bağlanmıştır.¹

Sıbyân mektepleri Osmanlılarda temel eğitimin verildiği mekânlardır. Bu mektepler, “muallimhâne, mahalle mektebi, taş mektep, mekteb-i ibtidâiyye” gibi isimlerle de anılmıştır.² Müellife göre, Giresun özelinde sıbyân mektepleri birçok mahallede ve köylerde mevcuttur. Ancak sıbyân mektepleriyle ilgili istatistikî bilgiler yetersizdir (s. 18). Bu eğitim kurumları bir cami veya mescit bünyesinde yahut onunla iltisaklı olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (s. 34). Ayrıca Boztepe köyü sıbyân mektebinde olduğu gibi medrese ile iltisaklı olan sıbyân mektepleri de vardır (s. 37).

Yılmaz, Şeriyye sicil kayıtlarından hareketle Giresun ilindeki sıbyân mekteplerinin tek muallimli olduğunu ve bir kısmının vakıflarla desteklendiğini ifade etmektedir. Bu mekteplerde görevli muallimlerin maaşları çoğunlukla vakıflar veya mahalli kaynaklar yoluyla karşılanmıştır. 1859/1275 yılında yeni yapılan Tirebolu Sıbyân Mektebi'nin vakfı olmadığından görevlendirilen muallimin maaşı konusunda Maârif-i Umûmiye Nezâreti'nden parasal olarak destek istenmiştir (s. 120). Dolayısıyla mekteplere ait vakıflar kurulana kadar merkezi hükümet tarafından bu kurumların desteklendiği anlaşılmaktadır.

Ülper, Boztepe, Engüz ve Taflancık gibi bazı büyük köylerde birden fazla sıbyân mektebinin varlığından bahsedilmektedir. Ayrıca Darıköy, Boztepe, Ülper, Engüz ve Daylı köylerinde ise sıbyân mektebiyle birlikte medrese de mevcuttur. Müellif, iddia edildiği gibi Osmanlı dönemi taşrasında ilköğretimin ihmal edildiği savının bu bilgilerle çürütüldüğü kanaatindedir ((s. 37-39, 123). Sıbyân mektepleriyle ilgili dikkat çeken hususlardan biri de şudur: bu mektepler sadece çocukların okutulduğu bir mekân değil, aynı zamanda nikah gibi

1. Fatma Acun, “Şebinkarahisar”, DİA, c. 38, TDV Yayınları, İstanbul 2010, s. 394-395.

2. Osmanlı devletinde sıbyân mektepleri için bk. Cahit Baltacı, “Mektep”, DİA, c. 29, TDV Yayınları, Ankara 2004, s. 6-7.

bazı sosyal faaliyetlerin düzenlendiği mekânlardır (s. 36).

Klasik eğitim kurumlarından olan ilkokul seviyesindeki mekteplerin bazıları muallimhâne olarak da isimlendirilmiştir. Giresun ilinde bulunan üç muallimhânenen ikisi Karahisâr-ı Şarkî kazasında, diğeri ise Görele'dedir. Karahisâr-ı Şarkî kazasına ait 1560/967 tarihli tapu tahrir defterine göre Hacı Halim Mahallesi'nde bir muallimhânenen bahsedilmektedir. Müellif, bu muallimhânenin Giresun ili içerisinde tespit edilen en erken tarihli ilköğretim kurumu olduğunu ifade etmektedir (s. 169). Karahisâr-ı Şarkî'de ki diğer muallimhâne ise günümüzde mahalle statüsünde olan Tamzara'da açılmıştır. Arşiv belgelerine göre bu muallimhânenin Şeyh Mustafa Tekkesi'yle bitişik olduğu ve 1677/1087 tarihinden itibaren eğitim faaliyetinde bulunduğu anlaşılmaktadır (s. 170). Müellife göre muallimhânenin tekke ile iltisaklı olması, bu dönemde tekke ve zaviyelerin eğitim faaliyetlerindeki rolünü göstermesi açısından önemlidir. Görele kazasında bulunan muallimhâne ise XVIII. yüzyılın başından itibaren eğitim faaliyetlerini sürdüren Ali Ağa Muallimhâne'sidir (s. 119-120).

19.yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı devletinde sıbyân mekteplerinin alternatifini olarak İstanbul'da 1872 yılında usûl-i cedîdeye göre program uygulayan ilk ibtidâi mektepler açılmıştır. Bu okullar için "usûl-i cedîde (yeni usul)" terimi de kullanılır ve günümüzde ilkokullara karşılık gelmektedir. İbtidâi mekteplerinde batı tarzı çağdaş bir eğitim anlayışı hâkimdir. Müellifin tespitine göre Giresun kaza merkezinde ilk olarak 1887 yılında Soğuksu mahallesinde açılmıştır. 1895 yılında aynı mahallede ikinci bir ibtidâi mektep daha açılmıştır (s. 91). Giresun merkezde faaliyet gösteren Hamidiye İbtidâi Mektebi, öğrenci sayısı bakımından şehrin en kalabalık mekteplerinden birisidir. Öğrenci sayısının artmasından dolayı bu mektebe üçüncü muallim ataması yapılmıştır. Bu durum halkın bu okullara ilgisinin fazla olduğunu göstermektedir (s. 92-93).

Müellif, sonraki süreçte ibtidâi mekteplerin gerek Giresun merkez mahallelerde gerekse ilçelerde ve köylerde yaygınlaştığını, sayılarının yetmiş beş civarına ulaştığını arşiv belgelerinden tespit etmiştir (s. 90). İbtidâi mektepler merkezi hükümetin yanı sıra vakıflar yoluyla halk tarafından da desteklenmiştir. Örneğin Emirhasanzâde kızı Ayşe Hatun, Giresun merkezdeki ibtidâi mekteplerin; Kadırağaoğlu Yahya b. Süleyman ise Sultan Selim Mahallesi ibtidâi mektebinin ihtiyaçlarının karşılanması için dükkân hisselerini vakfetmişlerdir (s. 93-94). Giresun'da ibtidâi mekteplerin gündüzlü olarak eğitim verdikleri, ancak Bulancak Leyli İbtidâi Mektebi'nde olduğu gibi yatılı olarak da eğitime devam eden İbtidâi mekteplerin var olduğu anlaşılmaktadır (s. 96).

Müellifin tespitine göre ibtidâi mekteplerde kız ve erkek öğrencilerin karma olarak eğitimlerini sürdürdükleri, bunun yanında sadece kız veya erkeklere ait

ibtidâi mekteplerin de var olduğu görülmektedir. Ancak bu mektepler Giresun merkez ve birkaç kazada açılabilmiştir. Giresun Hâlîde Hatun Kız Mektebi, Giresun Nilüfer Kız İbtidâi Mektebi, Talipli Kız İbtidâi Mektebi, Piraziz Kız İbtidâi Mektebi, Keşap Kız İbtidâi Mektebi müstakil olarak açılan kız ibtidâi mekteplerine örnektir. Keşap ve Piraziz ilçelerinde de birer tane erkek ibtidâi mektebi açılmıştır (s. 95-96).

İslam eğitim sisteminin temel kurumu olan medreseler, Giresun'da XV. yüzyıldan itibaren açılmaya başlamıştır. Müellif, Giresun özelinde ilk medresenin nerede, ne zaman ve kim tarafından kurulduğu konusunda kesin bir bilgiye ulaşamadığını, ancak ilk medresenin Şebinkarahisar'da kurulduğuna dair bazı kaynaklarda işaretlerin bulunduğunu ifade etmektedir. Müellif, Şebinkarahisar'a bir süre hâkim olan Mengüceklî hanedanından Melik Ahmet Bey'in 14. Yüzyılın ortalarında tanzim ettiği Hacı İlyas Vakfıyesinde Müderris Mehmet Şeyh diye birinden söz edilmiş olmasından dolayı, burada bir medresenin olduğu kanaatini taşımaktadır. Ayrıca Müslüman Türklerin fetih ve ilk iskân faaliyetlerine Şebinkarahisar'da başlaması, bu bölgede eğitim faaliyetlerinin daha erken başladığını akla getirmektedir. Müellif haklı olarak bu konuda kesin bir sonuca varmak için daha başka kaynaklara ihtiyaç olduğuna dikkat çekmektedir (s. 19).

Melik Ahmed Bey Medresesi (1486), Eşter Bey Medresesi (1486), Yakup Halife Medresesi (1515), Ahiçukuru Medresesi (1486), Alihocalu Medresesi (1455), Mevlâna Muhyiddin Medresesi (1486), Talipli Medresesi (1455), Kılıçlı Medresesi (1455), Hacıköy Medresesi (1547), Elmalı Medresesi (1547), Karahisar-ı Şarki Medresesi (1642) Giresun'da imar edilen ilk dönem medreselerdendir (s. 20). Müellif, ilk dönemlerde Giresun yöresindeki medreselerin bir kısmının Yakup Halife, Hacı Abdullah Halife gibi maneviyat önderleri yahut Eşter ve Melik Ahmed gibi beyler tarafından tesis edildiğini belirtmektedir. İlerleyen yüzyıllarda âyan aileleri ve üst düzey bürokratlar tarafından bu hizmet icra edilmiş, XIX.yüzyılın sonlarına doğru ise müderrislerin öncülüğünde yöre halkının gayretleriyle birçok medrese yapılmıştır (s. 28-29).

Müellifin tespitlerine göre Giresun'daki hemen her medrese için vakıf tesis edilmiş, böylece medreselerin ihtiyaçları ve müderris maaşları ilgili vakıflar yoluyla karşılanmıştır. Yöredeki medreselere ait vakıfların bir kısmı para, önemli bir kısmı ise taşınmaz (bağ, bahçe) mal niteliğindedir. Vakıfların meblağları mütevellî tarafından nemalandırılıp müderrislerin işesi ve medreselerin bakım ve onarımına harcanması şartı getirilmiştir (s. 47, 50, 55, 56,59,60,68,81,83). Bazı medreselerde mütevellî ile müderris aynı kişilerdir (s. 57). Vakıf bütçesinin yeterli gelmediği durumlarda medreseler merkezi hükümetçe de desteklenmiştir. Örneğin Fevziye medresesinin tamiri için merkezi hükümet tarafından 35.500 kuruş para gönderilmiştir (s. 65).

Yılmaz, Giresun medreselerinin genellikle bir veya iki müderrisli medreseler olduğunu belirterek bu tür taşra medreselerinde merkezdekilere göre daha daraltılmış bir program uygulandığı kanaatini taşımaktadır. Şeyhli Medresesi'nde 4 yıl eğitim alan Osman Nuri Efendi, Ulûm-i diniyye, Arapça sarf-nahiv, imla ve hesap adlı dersleri okuduğunu ifade etmektedir (s. 28). Bu bilgiden hareketle Giresun medreselerinde mufassal olmayan bir ders programı uygulandığı anlaşılmaktadır.

Müellife göre Giresun'daki medreseler Haşiye-i Tecrid medreseleridir. Zekî ve ilim öğrenmeye kabiliyetli öğrenciler mezun olduktan sonra ihtisas için İstanbul medreselerine yönlendirilmiştir (s. 82). Giresun merkezdeki medreseler, Melikli Köyü Mustafa Efendi Medresesi, Akyoma ve Seyyid köyü medreseleri, Fevziye medresesi, Şeyhli köyü medresesi ve Karahisar-ı Şarki'nin merkezinde bulunan medreseler diğer medreselere göre daha donanımlıdır. Bulancak Fevziye medresesi 1888/1305 yılında yüz sekiz öğrencisiyle Giresun'da en kalabalık medrese olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu medresede kütüphanenin de var olduğu kayıtlarda mevcuttur. Müellife göre Giresun'da Fevziye medresesinden başka bir medresede kütüphane kaydının geçmemesi, bu medreseyi diğerlerinden daha önemli hâle getirmiştir (s. 64-65). Giresun ve Karahisar-ı Şarki kazası medreselerinden mezun olanların müderris olarak görevlendirmeleri, bu medreselere ilgiyi artırmıştır. Örneğin Alinyuma, Akçalı, Mesudiye köylerindeki medreselerde ders okutan müderrisler Giresun merkezdeki medreselerden mezun oldukları anlaşılmaktadır (s. 57, 60).

Giresun'da üç adet "dârü'l- hadis" bulunmaktadır. Dârü'l- Hadîs, "hadis okutulan yer" anlamına gelir ve hadis öğretimi üzerine ihtisas yapılan medreselerdir. Bu müesseselere "dârü's-sünne", "dârü's-sünneti'n-nebeviyye" veya "dârü's-sünneti'l-Muhammediyye" adı da verilmiştir.³ İlk kurulduğundan itibaren tarihî seyri takip edildiğinde bu ad altındaki bütün darülhadis medreseleri birer ihtisas müessesesi değildir. Çünkü bir şehirde birden fazla ihtisas kurumu pek bulunmadığı gibi taşra yerleşim birimlerinde de ihtisas yapılmamaktadır.⁴ Bu bağlamda müellif, Giresun'da açılan bu kurumların büyük il merkezlerindeki gibi ihtisas yönü ağır basan kurumlar olmadığını ifade etmektedir (s. 59).

Giresun'daki darülhadislerden biri merkeze bağlı Alinyuma Köyü'ndedir. Aynı zamanda bu köyde Fevziye Medresesinin de bulunması köy halkının eğitim-öğretime önem verdiğini göstermektedir. 1905/1322 yılı itibariyle Delismailoğlu Ahmed Efendi'nin önderliğinde yapılan ve sekiz oda, bir

3. Bk. Nebi Bozkurt, "Darülhadis", DİA, c. 8, TDV Yayınları, İstanbul 1993, s. 527-529.

4. Ali Yardım, "Darülhadis", DİA, c. 8, TDV Yayınları, İstanbul 1993, s. 531

dershaneden müteşekkil olan medresenin yaşaması ve ihtiyaçlarının karşılanması için vakıf da kurulmuştur (s. 59). Kayıtlarda ilk müderrisin Mehmet Efendi'den mezun Deliismailoğlu Ahmed Efendi b. Habib'tir. Müellif, Giresun'daki diğer medreseler gibi seferberlik yıllarından sonra bu medresenin de dağıldığını ve Giresun halkına yeteri kadar hizmet edemediğini belirtmektedir (s. 59-60).

Giresun ilinde bulunan darülhadislerden ikincisi Keşap'a bağlı Cinkıran Köyü'nde bulunmaktadır. Yirmi dört odalı olduğu söylenen medresenin müderrisi, İstanbul medreselerinden mezun olmuş ve yörede ün salmış Hacı Resul Efendi'dir. Medrese I. Dünya Savaşı yıllarında eğitime ara vermiş sonrasında ise tamamen kapanmıştır. Müellif, bu medresenin üç yüz kadar talebe yetiştirdiğini ve yöre için önemli bir eğitim kurumu olduğunu ifade etmektedir (s. 83-84). Giresun'daki üçüncü darülhadis ise Görele'ye bağlı Ege Köyü'ndedir. Müellif, yapım tarihine ulaşılamayan bu medresenin Giresun ve çevresi ile diğer medreselere müderris yetiştiren merkezi bir konuma sahip olduğunu ifade etmektedir. 1901/1318 Maarif Salnamesi kayıtlarına göre Giresun kazası sınırları içinde en çok öğrenci sayısına sahiptir. Medresenin, Cumhuriyetin ilanından sonra bir süre sibyan mektebi olarak kullanıldığı bilinmektedir (s. 155).

Müellif, Giresun ili dahilinde 100'ü aşkın medrese tespit etmiştir. Bu medreselerden yedi tanesinin XIX. Yüzyıla kadar eğitim-öğretime devam edemediği kayıtlardan anlaşılmaktadır (s. 194-198). Giresun özelinde düşünüldüğü zaman medreselerin azımsanmayacak sayıda olduğu söylenebilir. Müellifin tespitine göre Cumhuriyet dönemiyle birlikte bu medreselerin büyük bir kısmı sibyan mektebi veya ilkokul olarak kullanılmıştır.

Tanzimat döneminden sonra batı tarzında oluşturulan eğitim kurumlarından biri de Rüşdiye mektepleridir. Bu mektepler günümüzde ortaokul kurumuna denk gelmektedir. Müellif, Giresun ilinde ilk Rüşdiye mektebinin 1864 yılında Karahisar-ı Şarki kazasında bir muallimle eğitime başladığını ifade etmektedir (s.186-187). Daha sonra, 1871'de Giresun'da (s.97), 1872'de Tirebolu'da (s.158), 1877'de Bulancak Akköy'de (s.102-103), 1891'de Görele'de ve son olarak da 1897'de Alucra'da Rüşdiye mektepleri açılmıştır (s.188-189). Adı geçen eğitim kurumları hakkında detaylı bilgiler verilmiş, muallim ve talebe sayıları tablolar hâlinde gösterilmiştir. Müellif, muallim atanmasına rağmen Piraziz Rüşdiye mektebinin ve Giresun İnas Rüşdiyesi'nin eğitim hayatına başlayamadığını tespit etmiştir (s.105-107). Giresun merkezde ve Şebinkarahisar'da bulunan Rüşdiye mektepleri İdâdî okuluna; diğerleri ibtidâî mekteplerine dönüştürülmüş ve bu okullar 1910 yılında kapanmıştır. Müellif, Rüşdiye mekteplerinde görevli muallimlerin maaşlarının Maarif müdürlükleri kanalıyla ödendiğini ve muallim maaşlarında kademeli bir yapı olduğunu belirtmektedir (s. 26-27).

İdâdîler, Rüşdiye mezunlarını yüksek okula hazırlamak için açılan, günümüzdeki liseye denk orta öğretim kurumlarıdır. Müellif, Giresun'da iki adet İdâdî mektebin bulunduğunu ifade etmektedir. İlk İdadi mektep Şebinkarahisar'da 1909 yılında açılmıştır (s.190). İkincisi ise 1912 yılında eğitim-öğretime başlayan Giresun İdadi mektebidir (s.107). Her iki mektep de Rüşdiyelerin İdâdiye çevrilmesiyle oluşturulmuştur. Bu iki okul Cumhuriyet döneminde önce lise, sonra orta mektep olarak hizmet vermeye devam etmiştir. Giresun İdâdî mektebinden mezun olanların sayısı liste hâlinde gösterilmiştir (s.109-110). Müellif bu okullarda okutulan ders müfredatına da yer vermiştir. Bu dersler şunlardır: Ulûm-u Diniyye, Türkçe, Riyâziyât, Ulûm-i Tabiiyye, Tarih, Coğrafya, Fransızca, Malumât-ı Medeniyye-i Ahlakiyye ve Hukukiyye, Resim, Hüsn-i Hat, Terbiyetü'l- Bedeniyye ve Mûsikî'dir. Terbiyetü'l- Bedeniyye ve Mûsikî dersleri dışında diğer derslere branş öğretmenlerinin girmesi dikkat çekicidir (s. 108-109).

Gayrimüslim çocukların eğitimi için gerek şehir merkezlerinde gerekse bazı köylerde ilköğretim seviyesinde mektepler açılmıştır. 1901/1318 Maârif Salnâmesi'ne göre Giresun'da 32 Rum mektebinden bahsedilmektedir. Müellife göre bu mekteplerin tamamının yerlerini tespit etmek mümkün olmamıştır (s. 113). Gayrimüslim mektepleri için dikkat çeken hususlardan biri kız ve erkek Rum mekteplerinin olmasıdır (s. 112). Karahisar-ı Şarkî'deki Rum Rüşdiye Mektebi ve Berkaç Efendi Ermeni Rüşdiye Mektebi kazanın en prestijli okullarındandır (s. 192-193). Müellife göre gayrimüslimlerin genelde şehir merkezlerinde ikamet etmelerinden dolayı eğitim işlerini yönetmeleri ve okullaşmaları daha kolay olmuştur. Ayrıca Ermeni ve Rum okulları Müslüman mekteplerine nazaran daha donanımlı olup (s. 116-117), bu okulların tamamına yakını bir mabet etrafında konuşlanmış ve mektebin her türlü ihtiyacı kurulan vakıflarla dini yapılanma içerisinde karşılanmıştır (s. 192-193). Gayrimüslimlerin kaliteli okullar açması Müslüman halkın bunları örnek alarak yeni eğitim-öğretim müesseselerine kavuşmalarına da vesile olmuştur. Örneğin bu okullardan etkilenmek suretiyle Giresun Rüşdiye Mektebi'nin açılışına hız verilmiştir (s. 117)

Eserde gayrimüslim mekteplerin hepsine yer verilmediği söylenebilir. Şark-i Karahisar Cumhuriyet öncesi gayrimüslim nüfusun azımsanmayacak derecede kalabalık olduğu yerleşim birimlerinden biridir. 1885/1302 tarihli Sivas Salnâmesi'ne göre Şark-i Karahisar'ın merkezinde 12, Alucra'da ise 4 gayrimüslim mektebin olduğu anlaşılmaktadır.⁵ Gayrimüslim okulların ne gibi

5. Bu konuda yapılan çalışma için bk. Nurettin Birol, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Sivas Vilâyetinde Azınlık ve Yabancı Eğitim Öğretim Kurumları ve Faaliyetleri", *Turkish Studies*, c. III. S. 4, 2008, s. 241-278.

faaliyetler içerisinde oldukları ve nasıl denetlendikleri konusunda eserde bir bilgi verilmemiştir. Ancak, 1869 Maarif-i Umûmiyye Nizamnâmesi'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte bu okulların birtakım şartlar neticesinde açılabilmesine değinilmiştir (s. 192-193).

Son olarak eserde görülen bazı eksiklikleri de ifade etmek gerekir. Metinde tespit edebildiğimiz kadarıyla bazı kelimelerin yazımında hata yapılmıştır. Örneğin arıca (s. 17), Şeyhlik (s.28), tespit edilemiş (s. 34) gibi. Bazı kelimelerin arasına boşluk bırakılmamış, bitişik yazılmıştır. Örneğin kavramlarıkısaca (s. 18), maaşı361 (s. 26), bahçesininhasılatını (s. 34), olsa dadevrin (s. 34), ileaynı (s. 35), mücadeledeinisiatif (s. 47), Mehmet Efendiolduğunu (s. 70), geçmesiilk (s. 76), sayısınıyetti (s. 141), yukarıdankanallarla (s. 151) gibi. Hiç şüphesiz bu durum hem okumayı zorlaştırmakta hem de eserin editörlük süreci açısından özensiz olduğunu akla getirmektedir.

Dipnotta gösterilen⁶ bazı eserlere kaynakça bölümünde yer verilmemiştir. Ayrıca bazı kaynaklar verilirken yazar isimleri yanlış yazılmıştır.⁷ Kitapta sonuç bölümünün olmaması bir eksikliklerdir. Giriş bölümünde “Analiz” başlığı altında verilen bilgilerin, sonuç şeklinde verilmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyim. Yine kitapta en büyük eksiklerden birisi indeksin olmamasıdır. Bu tür akademik çalışmalarda ayrıntılı olarak hazırlanmış bir indeks, araştırmacıların işini kolaylaştırması açısından önemlidir.

Çalışmada faydalanılan eserler “Arşiv Belgeleri”, “Salnâmeler” ve “Basılı Yayınlar” olmak üzere üç başlık altında “Kaynakça” kısmında sıralanmıştır (s. 199-203). “Ekler” kısmında ise Giresun ilinde tespit edilen medreselerin listesine yer verilmiştir. Bu listeye gayrimüslimler tarafından açılan okulların da dahil edilmesi faydalı olacaktır. Yine bu kısımda Giresun Rüşdiyesinde görevli muallimin aylık maaş belgesi, Sıbyan mektebi vakıf kaydı gibi üç belge örnek olarak sunulmuştur (s. 204-208). Ancak ek belgeler biraz daha artırılabilir.

Sonuç olarak, “Osmanlı Dönemi Giresun’da Eğitim Öğretim” adlı Yılmaz’ın bu kitabı, Giresun özelinde gerek geleneksel gerekse modern tarzdaki okul türleri, faaliyetleri gibi konular hakkında doyurucu bilgiler veren emek harcanmış nitelikli bir çalışmadır. Hiç şüphesiz eser, Türk eğitim tarihi literatürüne de önemli bir katkı sunacaktır. Ayrıca bu alanda araştırma yapacak olanlara da başvuru kitabı niteliğindedir.

6. Bk. 2, 6, 9 ve 122 nolu dipnotlar

7. 156 nolu dipnotta “Darülhadis” maddesi yazarı Ali Yıldırım şeklinde gösterilmiştir. Doğrusu Ali Yardım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acun, Fatma (2010), “Şebinkarahisar”, DİA, c. 38, TDV Yayınları, İstanbul.
Baltacı, Cahit (2004), “Mektep”, DİA, c. 29, TDV Yayınları, Ankara.
Biol, Nurettin (2008), “XIX. Yüzyıl Sonlarında Sivas Vilayetinde Azınlık ve Yabancı Eğitim Öğretim Kurumları ve Faaliyetleri”, *Turkish Studies*, c. III. S. 4, s.241-278.
Bozkurt, Nebi (1993), “Darülhadis”, DİA, c. 8, TDV Yayınları, İstanbul.
Yardım, Ali (1993), “Darülhadis”, DİA, c. 8, TDV Yayınları, İstanbul.